

Rozhovor s bývalým nejvyšším státním zástupcem Pavlem Zemanem

JUDr. Pavel Zeman (*1972)

Vystudoval Právnickou a Filosofickou fakultu (obor politologie) Univerzity Karlovy. Jako právní čekatel (od 1998) a státní zástupce (od 2001) začínal na Okresním státním zastupitelství Plzeň-město, roku 2003 byl jmenován státním zástupcem Nejvyššího státního zastupitelství. Mezi roky 2004 až 2010 působil jako národní člen ČR v Eurojustu. Od ledna 2011 do června 2021 byl dosud nejdéle sloužícím nejvyšším státním zástupcem.

- **Ve vašem prvním rozhovoru pro Respekt v lednu 2011 jste vcelku podrobně popsal, čeho chcete jako nejvyšší státní zástupce dosáhnout. Odcházíte s pocitem, že to vyšlo?**

Já si myslím, že ano. Pokud jde o cíle, které jsem si tehdy dával, podařilo se konsolidovat a personálně stabilizovat státní zastupitelství, zvýšit důvěru veřejnosti, „rozjet“ vyšetřování korupčních věcí, zajišťování majetku... Dnes vidím státní zastupitelství jako kompaktní skupinu, jakkoli osobnosti jsou různé, což je dobře. Postupujeme nezávisle tak, jak nám to umožňuje zákon. Zlepšení komunikace s veřejností není jen zásluhou nejvyššího státního zástupce, ale celé soustavy, kterou jsem se k tomu snažil vést, třeba i prostřednictvím mediálních školení vedoucích. Hned v prvním roce jsme udělali řekněme síť státních zástupců-„majetkářů“, zaměřených na zajišťování majetku z trestné činnosti, připravili jsme k tomu i policisty. Než jsem nastoupil, zajišťovala se zhruba miliarda ročně, dnes je to mezi šesti a půl a deseti miliardami. Naše priority se vyvíjely i v čase. Například jsme začali klást důraz na ukládání peněžitých trestů, které se skutečně zlepšilo. Myslím si, že se zvedla i komunikace uvnitř soustavy státního zastupitelství. Nejde jen o pravidelné porady, bylo velice dobré a pro mě povzbuzující, když jsem vyrazil na poradu krajského státního zástupce s okresními státními zástupci. Takové porady jsou v mnohém velice inspirativní a také získáte plastičtější informace, co se v první linii reálně řeší za problémy.

- **Tehdy jste plánoval i prosazení nového zákona o státním zastupitelství.**

To pochopitelně vidím jako velký dluh, který zanechávám.

- **Ve veřejném prostoru jste patřil k lídrům v tématu hate speech, trestných činů z nenávisti,**

- páchaných především na internetu. Podařilo se jej dostatečně zviditelnit?**

Téma aktuálně bohužel zastínil covid. Vždy jsem razil zásadu, že trestněprávní konsekvence hate speech jsou až sekundární. Prvotní by měla být výchova, a hrozně by stálo za to bavit se více se školami, aby už tam bylo řečeno, jak komunikovat na internetu, co je a není vhodné a co je dokonce trestné.

- **Ihned po vašem nástupu do funkce jste sáhl k razantním personálním změnám. Nechal jste odvolat všechny tři náměstky a postupně šel i níže. Bylo to dobré rozhodnutí?**

Myslím si, že když se mají dělat personální změny, je třeba, aby byly rychlé. Přiznám se, že žádné z těchto změn nelituji a mám za to, že soustavě pomohly. Nemyslím si ale, že jsem byl zase tak razantní. Náměstky vystřídá většina šéfů, vyměnil jsem tuším jednoho ředitele odboru a pak se měnil vrchní státní zástupce v Praze a Olomouci. Pokud jde o personální situaci, na jedné straně se mi nepodařilo protlačit zákon o státním zastupitelství, který počítal s funkčními obdobími vedoucích. Na druhé straně si vezměte, že až na doktora Staňka se za mou éru vyměnili všichni krajští státní zástupci, z okresních státních zástupců je to už možná více než polovina, což považuji za běžnou generační obměnu. Jsem rád, že se to podařilo bez nějakých velkých zvrátů.

- **Mezi náměstky, které jste nechal odvolat, jsou Zdeněk Koudelka a Stanislav Mečl. Oba odešli mimo soustavu, odkud v podstatě kontinuálně slovně ostřelují vás i celé státní zastupitelství. Překvapilo vás, že reagují takhle vyhroceně a osobně?**

Možná, že když teď skončím jako nejvyšší státní zástupce, ostřelovat přestanou, což bude dobrá zpráva

(smích). Nevím, takhle jsem nad tím nepřemýšlel. Odpovím v pozitivní rovině – já velmi kladně hodnotím, že má předchůdkyně doktorka Vesecká se takových komentářů vůči státnímu zastupitelství víceméně zdržuje. To považuji za velice férové. A pokud jde o komentáře vámi jmenovaných lidí, máme svobodu slova a je na nich, jak si to srovnají sami se sebou.

► **Obdobným vývojem prošel váš vztah s prezidentem republiky. Vše bylo z jeho strany v pořádku až do doby, kdy jste odmítl jeho pozvání na schůzku.**

Když jsem psal dopis, kterým jsem se ze schůzky omluvil, bral jsem to tak, že v dané situaci mi nic jiného nezbývá, ať budou konsekvence jakékoli. Člověk musí být ve své funkci skutečně nezávislý a musí se to tak i jevit. Tehdy jsem věděl, že nejvyšší státní zastupitelství bude rozhodovat o stížnosti proti zahájení trestního stíhání ve věci Lánské obory, a proto minimálně nebylo vhodné chodit za panem prezidentem. A to i přesto, že jsem si jist, že bychom na schůzce ani jeden toto téma nezmínili, já tedy rozhodně ne. Ale vysvětlíte to lidem.

► **Velmi sledovanou věcí v počátcích vašeho funkčního období byl zdlouhavý proces odvolávání vrchního státního zástupce v Praze Vlastimila Rampuly. Jak na tu dobu vzpomínáte?**

Bylo to, jak říkáte, velmi zdlouhavé. Z tohoto hlediska to bylo těžké a nejisté období, člověk nevěděl, co by se stalo, pokud by k odvolání nakonec nedošlo. Byl jsem v začátcích svého fungování, ve funkci jsem se učil.

► **Byla to praktická ukázka, jak těžké je odvolat vedoucího státního zástupce?**

Bezesporu. Myslím si, že pro samotný úřad je taková dlouhá doba nejistoty špatně. Současný způsob odvolávání vedoucích státních zástupců proto nevidím jako šťastné řešení.

► **A jaký způsob by byl lepší?**

Myslím si, že vhodná by byla pevná funkční období, která jsme dříve prosazovali. Chtěli jsme zavést odvolatelnost skrze kárné řízení coby druh sankce. K funkčním obdobím bych řekl několik poznámek. Na počátku jsem byl jejich velkým příznivcem. V současné době si myslím, že by stálo za to, abychom zanalyzovali, jak vypadá používání funkčních období na soudech. Musíme vzít v úvahu, že státní zastupitelství má zhruba třetinovou velikost. Když si vezmu, že mnohde na soudech je problém každých sedm let vygenerovat nového předsedu, říkám si, jestli by nemělo být funkční období buď opakovatelné, nebo delší,

zhruba desetileté. To jsou ale věci, které se budou řešit až v budoucnu.

► **Nebylo možné inspirovat se právě u soudů, závést vnitřním opatřením výběrová řízení hned a nečekat na nový zákon?**

Záleží na tom, jak každý vedoucí státní zástupce k obsazení funkcí přistupuje. Víceméně se dodržuje pravidlo, že nadřazený stupeň navrhuje šéfa nižšího úřadu. Víím třeba o tom, že když pan vrchní státní zástupce v Olomouci doktor Ištván obsazoval pozici krajského státního zástupce v Ostravě, tak si nějaké neformální výběrové řízení udělal. Ty lidi slyšel, byla tam i nějaká komise. Vždy je to o tom, kdo se do výběrového řízení přihlásí a kdo by byl vhodný, aby se přihlásil. Mnohdy se stane, že právě ti lidé, kteří by na funkci byli vhodní, se vůbec nechtějí přihlásit a musíte je ještě přemlouvat. Vidím to i z toho, jak jsem obsazoval pozice řadových státních zástupců na Nejvyšším státním zastupitelství. S některými jsem pracoval tři čtyři roky, než se mi je podařilo přemluvit, a jsem rád, protože jsou to velice kvalitní lidé.

► **Vraťme se ještě na chvíli do historie. V létě 2012 jste jako nástupkyni Vlastimila Rampuly vybral Lenku Bradáčovou. Zřejmě i kvůli tomu byl nečekaně odvolán ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil a strhla se neskutečná mediální bouře. Překvapilo vás, že výběr vedoucího státního zástupce vzbudí u veřejnosti tak obrovskou pozornost?**

Ne, víceméně jsem to očekával. Očekával jsem i určité trable s prosazením toho jména. Musím říci, že nakonec sehrál velice pozitivní roli pan ministr Blažek, který doktorku Bradáčovou jmenoval.

► **Někteří komentátoři mají za to, že rozhodující roli nakonec hrála pozornost a kontrola veřejnosti. Jak to vidíte vy?**

Já bych hlavně řekl, že velkou roli sehrála kvalita kandidátky, doktorky Bradáčové. Já jsem o ní byl přesvědčen, a nakonec se přesvědčil i pan ministr Blažek. Trošku v tom hrála roli i moje tvrdohlavost a zarputilost, že jsem nepřipouštěl žádné jiné řešení a stál si za tím. Média tomu asi mohla do určité míry pomoci a možná, že i pomohla. Na druhou stranu, třeba u pana ministra Blažka jsem si nebyl jistý, že jde o člověka, který by se řídil jen názorem médií. On do značné míry dělal to, co sám uznal za vhodné a správné.

► **V červnu 2013 přišel zásah na Úřadu vlády, který zásadně poznamenal vaši éru i celé státní zastupitelství. Vnímáte to tak, že od této doby už**

byla otázka nového zákona o státním zastupitelství, stejně jako vstřícnost politiků vůči veřejné žalobě, uzavřená?

Ano, myslím si, že to skutečně tak bylo. Politici bez ohledu na to, zda byli zrovna ve vládě nebo v opozici, to brali jako velkou emancipaci státního zastupitelství. Byl to důkaz, že státní zastupitelství měří všem stejným metrem a ctí zásadu rovnosti občanů před zákonem, že se nezastaví ani tehdy, když je nutno zasáhnout v nejvyšších patrech politiky.

► **Zažil jste sedm ministrů spravedlnosti, některé dokonce opakovaně. Kdybyste je měl seřadit na nějaké škále podle toho, jak se vám s nimi spolupracovalo, jak by dopadli?**

Já bych hrozně nerad vystavoval vysvědčení jednotlivým ministrům spravedlnosti, to bychom se pak mohli dostat k jednotlivým premiérům a tak dále. Na každého z nich mám nějakou osobní vzpomínku. Řekněme to tak, že s některými jsem se cítil při jednání trochu lépe, s jinými to bylo horší. Člověk na této pozici by měl být profesionál a pak se musím bavit s každým, kdo na pozici ministra nebo premiéra sedí, jde o kontakt dvou institucí.

► **Jak se vám spolupracovalo s Unií státních zástupců? A chystáte se něco změnit na vašem nečlenství?**

Členství mi bylo nabízeno několikrát, ale já jsem v tomto poněkud komplikovaná osobnost a nejsem rád členem čehokoli. Unie prochází různými obdobími. Za dobu, co jsem byl ve funkci nejvyššího státního zástupce, se v ní vystřídali tři prezidenti. Prezident bývá do značné míry určující, a musím říci, že spolupráce byla vždy velice dobrá. Cením si toho. Pokud bych měl říci pohled zvenčí, myslím si, že Unie by měla začít hledat nějaké další nadčasové téma, které bude do budoucna rozvíjet. V minulosti hodně pomáhala se zákonem o státním zastupitelství, řešila i otázku platů...

► **Pokud jde o náš resort, na Ostravsku docházelo a dochází k ostrým interpersonálním střetům mezi státními zástupci, dokonce se řeší civilní soudní spor na ochranu osobnosti. Šlo takto nezáhodující situaci nějak předejít z centra?**

Předejít tomu z centra je velice těžké, naše soustava je decentralizovaná, a to zejména ve věcech správy, kam je nutno řadit i tento spor. Řekl bych asi tolik – vždycky, když člověk něco dělá a je součástí systému státního zastupitelství, měl by zvažovat, jestli tím, co učiní, celý ten systém nepoškodí. To beru na obě strany spolu a je škoda, že to takovým způsobem kulminovalo.

► **Když jste oznámil rezignaci na funkci, z mnoha míst, včetně České advokátní komory, zaznělo vaše pozitivní hodnocení. Jaké jsou dnes vztahy vedení státního zastupitelství s představiteli jiných právnických profesí?**

Možná jsem na začátku našeho rozhovoru opomněl zmínit komunikaci s ostatními právníckými profesemi. I tady jsem se od samého počátku snažil, abychom začali trochu více tvořit nějaký právnícký stav. Je pochopitelné, že profese mají různé zájmy a názory, ale jsou základní principy, na kterých bychom se měli shodnout. Důležité je si to říci. Nebudeme se přesvědčovat o tom, kdo je potřebnější, právnícké profese jsou potřebné všechny. Vždy jsem vycházel z toho, že úplně nejhorší, co se může stát, je nekomunikace. Z tohoto důvodu jsme také založili Justiční šestku, jako uskupení vrcholných představitelů justice. Na začátku to bylo uskupení dost živé a přínosné, teď se možná hledají nějaká nová témata a doufám, že nezanikne. Dal jsem také dohromady předsedy krajských soudů a krajské státní zástupce, abychom se poznali, mohli si vyměňovat informace a vzájemně se „ochytřit“. Pokud jde o advokáty, snažil jsem se o společné vzdělávací akce, podepsali jsme memorandum... Myslím si, že spolupráce napříč profesemi funguje dobře. Trochu mě mrzí, že komunikaci máme čím dál více pouze elektronicky a doufám, že si lidé během covidu neodvykli setkávat se.

► **Přesto zejména v posledních letech dochází od některých obhájců k dosti nevybíravým veřejným útokům na státní zástupce. Jindy si zase advokáti ublíženě postěžují, že jste za zvládnutí covidové doby poděkoval soudcům a policistům a nikoli jim.**

Máte pravdu v tom, že komunikace by měla být kultivovaná z obou stran. Jestliže se někdo začne poměrně drsnou mediální rétorikou střefovat do státního zastupitelství, je to věc, kterou zásadně odmítám. A tyto věci jsem si i vyřikával s vedením advokátní komory, když bylo potřeba, a sděloval jsem, že takhle se mi to moc nelíbí.

► **Tento rozhovor děláme v době, kdy není známo jméno vašeho nástupce. Co byste mu poradil, aby byl úspěšný?**

To jste mě dostal, je to těžké. Z formálního hlediska by mělo jít o precizní dodržování práva a všech principů, na kterých soustava stojí. Jako nejvyšší státní zástupce se dostáváte na pomezí státního zastupitelství a politiky. Patří sem bezesporu zdrženlivost a umírněnost, jednat tak, abyste udržel hranice systému státního zastupitelství tam, kde jsou. Abyste ho nenechal zatlačit někam zpět.

► **A co ony pověstné soft skills, zejména komunikační schopnosti?**

Bezesporu. Je třeba některé situace dobře vysvětlit, protože situace vysvětlená mnohdy přestává být konfliktní.

► **Byl tohle jeden z důvodů vaší relativně vysoké a trvalé mediální popularity?**

To musí zhodnotit jiní. Vždycky jsem se snažil komunikovat. Mohu říci, že od začátku pro mě byla komunikace s médii trošku noční můrou, nejsem člověk, který by byl rád v záři reflektorů. Zejména na začátku jsem byl z každého rozhovoru, který jsem dával, značně nervózní. V tomto směru jsem na sobě musel hodně pracovat. Současně jsem viděl, že pokud chce státní zastupitelství získat nějakou důvěru, tak komunikovat musí.

► **Jak hodnotíte tuzemskou justiční žurnalistiku?**

Celý mediální trh je hrozně malý a jen menší část z něj zajímají právní témata. Klasická média dostala s internetem poměrně velkého konkurenta. S velikostí trhu souvisí i možnost zaplatit jednotlivé novináře a bohužel také to, že novináři nemají příliš jasnou specializaci, vedle práva zpracovávají třeba i jiné oblasti. Nemají proto šanci ani čas věnovat se tématům do hloubky.

► **Vybíral jste si média?**

Snažil jsem se rozhovory moc neodmítat, spíše je rozložit v rozumném časovém horizontu. Společně s tiskovým mluvčím jsme dělali takzvanou kávu s novináři. Jednou za čas jsme sezvali brněnské novináře, dali kávu a bavili se na určité téma, třeba peněžitých trestů a trestání obecně. I v Praze jsem se snažil mít okruh novinářů se specializací na právo a justici a s nimi více hovořit.

► **Odcházíte v poměrně napjaté době, kdy veřejná žaloba čelí verbálním atakům politické moci,**

at' už ministryně spravedlnosti nebo premiéra. Co mají státní zástupci udělat, aby se vyvarovali černých scénářů?

Řeknu jednu věc, aniž bych dával recepty a rady svému nástupci. V jednotě je síla. Nesmí se stát, aby za soustavu hovořila pouze jedna dvě osoby. Státní zastupitelství by jako celek mělo být více slyšet a vidět. To musí vycházet od všech státních zástupců, každý nese svoji odpovědnost za systém.

► **Jste do budoucna spíš optimista, nebo zlaté časy státního zastupitelství už byly?**

Veřejná žaloba bude a musí existovat, protože jinak by se nám ve státě šířila kriminalita mílovými kroky. Bylo by dobré, aby si tohle uvědomili všichni, i ti politici. Že veřejná žaloba tu není od toho, aby otravovala lidi. My ročně „otravujeme“ asi 70 tisíc lidí, které pošleme před soud, ale těm ostatním zajišťujeme klidný spánek. Do budoucna bych chtěl jednu věc. Pokud se bude řešit změna systému státního zastupitelství, hrozně bych si přál, aby prošla nějakým větším konsensem v Parlamentu, protože jde o důležitou otázku fungování právního státu. Závěrem bych chtěl soustavě především poděkovat. Je výborná. Máme občas nějaké problémy a nedorozumění, ale důležité je, že se nám je vždycky podařilo pozitivním způsobem vyřešit. Chci poděkovat za práci, kterou každý jednotlivý státní zástupce a každá jednotlivá státní zástupkyně odvádějí. Jak už jsem řekl, státní zastupitelství je jeden z pilířů právního státu, měli bychom si to uvědomovat, každý státní zástupce by měl mít nejenom značnou míru odpovědnosti, ale i vnitřní ambici, motor, aby to dělal co nejlépe. Podle toho nás potom posuzují. Všem, kteří to takhle vnímají, hrozně moc děkuji. Takové lidi je potom radost reprezentovat navenek.

Otázky kladl Ondřej Štastný